

ТАРАПЕВТИЧНА МЕТАФОРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ АКСІОКОРЕКЦІЇ

Встановлено, що терапевтична метафора – новелістичний спосіб алегоричної презентації психологічних проблем і способів їх розв'язання – через гармонізацію особистісного розвитку слугує вивільненню творчих інтенцій дошкільника в пізнавальній сфері. Розроблено та апробовано систему терапевтичних метафор для аксіокорекції дошкільників, що мають вади особистісного розвитку. Визначено організаційні, структурні, особистісні та процесуальні чинники ефективності терапевтичних метафор.

Ключові слова: творчі здібності, терапевтична метафора, герменевтичний метод, особистісний розвиток, дошкільний вік, аксіокорекція.

Постановка проблеми. Серйозними перешкодами у справі впровадження новітніх методів та технологій розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в Україні є, по-перше, тривалий перехід з авторитарної до особистісно-орієнтованої моделі взаємодії педагога з вихованцем, який реалізовано далеко не у всіх дошкільних виховних закладах (ДВЗ), по-друге, недостатня розробленість системи роботи з розвитку творчих здібностей, особливо, що стосується роботи з дітьми, які мають вади особистісного розвитку. Водночас існує чималий арсенал методик психотерапевтичної роботи з дітьми, що довели свою ефективність. Проте їх застосування в умовах традиційного українського дошкільного закладу вимагає адаптації з урахуванням вітчизняного менталітету, особливостей системи навчання.

Вагомим внеском у вирішення цієї проблеми є теоретичні та експериментальні дослідження вітчизняних вчених: С.О. Грузенберга, В.Г. Сегаліна, Т.К. Енгельмайєра, В.Н. М'ясищева, Г.С. Костюка, К.К. Платонова, Б.М. Теплова, В.С. Виготського, Н.С. Лейтеса, В.О. Крутецького, В.О. Моляко, І.Д. Пасічника, М.В. Савчина, В.П. Москальця та ін. Дотичним до проблеми творчості є питання специфіки здібностей. У ході раніше проведених дискусій, особливо в останні роки, багатьма вченими було констатовано, що визначення здібностей часто не відображають їх специфіки. Б.Г. Ананьєв, В.О. Крутецький, а пізніше В.Д. Шадриков намагалися внести в теорію здібностей положення, які дозволяли б виробити єдину концепцію, що була б однаково прийнятною хоча б у головних рисах для більшості шкіл і течій у психології. Поки що цього не сталося. На думку В.О. Моляко, одна з причин, що гальмує розвиток теорії здібностей, може бути пов'язана зі спробами надмірного виділення здібностей із загальної психологічної системи. Важливим є аналіз ролі уяви в

процесі творчості, виявлення структури творчих здібностей та засобів їх розвитку.

На особливу увагу заслуговує питання про засоби розвитку творчих здібностей дітей. Якщо у зарубіжній та вітчизняній літературі представлено чимало досліджень стосовно використання гри з цією метою (Е. Гансберг, Є. Заїка), то метод метафоричного впливу на людину знайшов своє відображення здебільшого у працях зарубіжних вчених (К. Юнг, М. Еріксон, Е. Россі, Н. Пезешкян і Х. Пезешкян). Сьогодні терапевтичну метафору визначають як спосіб розв'язання психологічної проблеми через терміни іншої галузі. Якщо традиційно терапевтичні метафори слугують зміні наявної чи створенню нової шкали цінностей через ідентифікацію дитини з подіями та героями історії (М. Еріксон, Дж. Мілс, Р. Кроулі), то використання терапевтичних метафор ми пов'язуємо з розблокуванням прихованих творчих можливостей, їх вивільненням і розвитком. Іншими словами, нас цікавить не тільки психотерапевтичний, але й особистісно-розвивальний потенціал метафор. Гармонізація особистості, обумовлена відновленням внутрішнього балансу, почуттям впевненості у власних силах, трансформацією особистісних смислів, стає надійною базою для розвитку творчих здібностей дитини.

Метою дослідження є виявлення опосередкованого впливу терапевтичної метафори на актуалізацію творчого потенціалу дошкільників у психосоціальной та пізнавальній сферах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття "творчість" містить теологічні, філософські, мистецькі та психологічні аспекти. Воно формувалося протягом тривалого часу, змінювалося під впливом зміни суспільних відносин, і сьогодні лише у психології існує кілька напрямків дослідження творчості. Західна психологія пропонує містичний, прагматичний, психоаналітичний, психометричний, пізнавальний, соціально-особистісний, гуманістичний та інтегративний підходи, кожен з яких по-різному тлумачить природу творчості.

Вивчення творчих здібностей особистості вітчизняними психологами репрезентує два фундаментальних підходи, які пов'язані з іменами Б.М. Теплова та Л.С. Виготського. Перший розглядав здібності у плані індивідуально-психологічних відмінностей і ввів у їх визначення три основні ознаки. Під здібностями він розумів індивідуально-психологічні особливості, які відрізняють одну людину від іншої і мають відношення до успішності виконання однієї чи багатьох діяльностей та забезпечують легкість та швидкість набуття знань та навичок. Вчений заперечував природженість здібностей. Вродженими, на його думку, є тільки задатки – анатомо-фізіологічні особливості людини. Здібності ж формуються в діяльності. Відмінність між здібностями та задатками полягає також у тому, що задатки не мають якісної визначеності, не мають смислового компоненту. Даний

підхід отримав свою подальшу розробку в дослідженнях С.Л. Рубінштейна, Г.С. Костюка, В.О. Крутецького, В.С. Мерліна та ін.

Культурно-історична теорія розвитку вищих психічних функцій Л.С. Виготського представляє другий підхід до досліджуваної проблеми, пов'язаний з розглядом здібностей у першу чергу як родової властивості людини. Його можна окреслити трьома характеристиками здібностей, заданих ученим, зокрема: 1) розуміння здібностей як існуючих у культурі способів взаємодії з дійсністю; 2) розвиток здібностей розглядається як підпорядкований закономірностям цілісного розвитку свідомості й аналізується в контексті цього цілого; 3) розвиток здібностей характеризується через засвоєння дитиною певних досягнень культури. Ідеї Л.С. Виготського були продовжені у працях Д.Б. Ельконіна, який розглядав поняття "здібності" як фактично ідентичне поняттю вищих психічних функцій людини, та О.В. Запорожця, котрий поєднав ідею опосередкованого характеру будь-якої вищої психічної функції з ідеєю активності, діяльності такого опосередкування. Звертаючись до трьох вказаних вище характеристик здібностей, закладених в теорії Л.С. Виготського, Л.А. Венгер запропонував власну цілісну концепцію розвитку дитячих здібностей, узагальнивши дані про розвиток сприймання у дошкільному віці. Під здібностями у даній концепції стали розуміти орієнтувальні опосередковані дії, які дозволяють розв'язувати задачі різного класу. Вивчення вікових особливостей творчих здібностей, креативності, обдарованості на сучасному етапі також представлено у роботах Н.С. Лейтеса, О.М. Матюшкіна, О.Л. Яковлевої, В.І. Панова, Ю.Д. Бабаєвої, М.М. Подд'якова та ін.

З метою виявлення точок дотику між творчістю та метафорою, а відтак обґрунтування доцільності використання терапевтичних історій ("мови правої півкулі") для розвитку творчих здібностей було здійснено дослідження творчості в контексті її фізіологічних основ. Особливості функціонування півкуль головного мозку пояснюються міжпівкулевою асиметрією головного мозку. Визначено, що встановлення лінійних, однозначних, логічних зв'язків – прерогатива "лівопівкульного" мислення, а контекстуальне, багатозначне, цілісне образне мислення – функція правої півкулі. Пріоритетність "правопівкульного" мислення значною мірою зумовлює творчі здібності дошкільників, які підлягають таким критеріям оцінювання (за Дж. Гілфордом), як: оригінальність, семантична гнучкість, образна адаптативна гнучкість, семантична стихійна гнучкість.

Особлива увага зосереджена на питанні про роль уяви у розвитку творчого потенціалу дошкільників. З літературних джерел відомо, що уява є центральною ланкою дитячої творчості як здатність до розв'язання задач на знаходження особистісного смислу (емоційна уява) і як здатність до подолання протиріч в процесі пізнання дійсності (пізнавальна уява). Ступінь володіння способами синтезування образів

уяви (аглютинація, аналогія, акцентування, гіперболізація, схематизація, типізація та реконструкція) виступає ще одним критерієм оцінювання рівня розвитку творчих здібностей у дитячому віці.

Аналіз першоджерел, присвячених метафоричній проблематиці, дозволяє стверджувати, що дослідження останньої відбувалося синхронно з дослідженнями природи, структури, критеріїв і механізмів творчої діяльності людини. Вивчення метафори здійснювалося з урахуванням хронологічного та логічного підходів і в історичній ретроспективі представлено трьома етапами: 1) античним з предметним, мовленнєвим і психологічним аспектами; 2) етапом диференціації питання, що охоплює синхронічне і діахронічне вивчення метафори, її природи, складових та функцій (кінець XIX - XX ст.); 3) сучасним, інтегративним поглядом на метафору як комплексну проблему, що розробляється трьома напрямками – семантичним (П. Рікер, Н. Гудмен), прагматичним (Д. Девідсон, М. Блек, Ф. Мур), психологічним (К.І. Алексеев, А. Ортоні, В.Н. Телія, Л.І. Шрагіна та ін.).

До основних функцій метафори дослідники відносять: номінативну, пізнавальну, образну, оцінну й емотивно-оцінну. Основними психологічними механізмами, що забезпечують здійснення метафорою її функцій, є: порівняння непорівнюваного (встановлення відношення схожості між різними реальностями), можлива неможливість (припущення про можливі схожості непорівнюваних в реальності сутностей), несумісна сумісність (в образних компонентах метафори поєднуються поняття, які в житті є несумісними), множинна єдність (модель метафоричного процесу складається з двох або більше планів: конкретного словесного виразу та нового смислу).

Останні десятиліття відзначаються зверненням до креативно-пізнавальних потенцій метафори – її здатності виокремлювати та пізнавати нові властивості речей, а також формувати експресивну лексику, вербалізуючи нові знання та враження, що відображає погляд на метафору не лише як на троп, "фігуру мовлення", а й на засіб пізнання світу та відображення знання у формі мовних знаків. У зв'язку з цим поряд з раціональним та емпіричним пізнанням було виділено ще один вид – метафоричне пізнання, яке розширює можливості двох попередніх і не використовує ні розум як такий, ні відчуття, а лише інтуїтивні сигнали.

Виокремлення метафоричного пізнання в окремий вид відкриває велику залежність між метафорою, симптоматикою і терапевтичним впливом. Експериментальними дослідженнями встановлено, що обробка повідомлень метафоричного типу відбувається у правій півкулі головного мозку. Вона ж відповідає, в основному, за емоційну й образну сторони мислення. Вважається, що психосоматична симптоматика також зароджується у правій півкулі. М. Еріксон та

Е. Россі припустили, що оскільки симптоми є повідомленнями на мові правої півкулі, то дослідження метафор дозволить прямо спілкуватися з правою півкулею її власною мовою. Саме мовою правої півкулі називають терапевтичну метафору – метафору, створену з метою утилізації патологічної симптоматики. У літературі її визначають як спосіб розв'язання психологічної проблеми через терміни іншої галузі. Вона є новелістичним способом презентації психологічних труднощів і способів їх подолання. Специфічність терапевтичної метафори пов'язана з її здатністю містити поради чи повчальні повідомлення про способи самоопанування з метою зняття суб'єктивної психологічної проблеми.

Найважливішою функцією, перетворюючою силою терапевтичної метафори є створення, за виразом Е. Россі, "розділеної феноменологічної реальності", коли дитина поринає у світ, створений терапевтом за допомогою метафори. Таким чином встановлюється тристоронній емпатійний зв'язок між дитиною, терапевтом та розповіддю, що дозволяє дитині ототожнити себе з її персонажами і подіями. Саме це почуття тотожності забезпечує перетворюючий ефект метафори. Для того, щоб розповідь залишила відбиток на реальному житті дитини, повинен утворитися місток розуміння між дитиною і подіями розповіді. Вдала терапевтична метафора досягає цього дуже точним викладом проблеми дитини, щоб вона перестала почуватися самотньою, але й не досить прямим, щоб не викликати у дитини почуття ніяковості, сорому чи спротиву. Після ідентифікації дитини з подіями і героями історії до неї приходять почуття розділеного переживання.

Терапевтичні метафори містять такі структурні компоненти: конфлікт головного героя, означений в метафоричній формі; підсвідомі процеси в образах друзів і помічників, а також в образах розбійників і різноманітних перешкод; аналогічні навчальні ситуації, де герой перемагає; метафорична криза в контексті її обов'язкового розв'язання, усвідомлення героєм себе в новій якості в результаті отриманих перемог; торжество, на якому всі віддають належне особливим заслугам героя.

Герменевтична природа терапевтичної метафори має кінцевим результатом досягнення розуміння, яке, в свою чергу, становить предмет герменевтики як мистецтва тлумачення текстів. У психологічній герменевтиці розуміння трактується як декодування реципієнтом деякого іманентного змісту; як переклад на "внутрішню мову"; як інтерпретація – процедура, яка при дотриманні певних умов веде до розуміння унікального сенсу; як побудова мисленневих моделей та ін.

Герменевтична робота у психотерапевтичному процесі відбувається в три етапи: знаходження матеріалу, його оцінка і подання матеріалу. Особливість застосування терапевтичних метафор

полягає в тому, що як етап пошуку матеріалу, так і етап його опрацювання включаються у процес інтерпретації, але у специфічному вигляді: ці етапи ніби акумулюються метафорою, вплітаються в її структуру.

Виклад основного матеріалу. Результати пілотажного дослідження дозволяють стверджувати, що терапевтичні метафори не лише сприяють подоланню вад особистісного розвитку й усуненню проблем у поведінці дітей 6-7 років, але й опосередковано перебудовують структуру їх творчо-пізнавальної діяльності, переводячи її на більш високий рівень розвитку.

На діагностичних етапах дослідження (констатувальному й контрольному) були використані такі методичні засоби: 1) опитувальник ДВОР (діагностика вад особистісного розвитку) З.С. Карпенко; 2) тест "Творчість" (В.О. Моляко), який дозволяє діагностувати основні складники творчості на етапі дошкільного дитинства; 3) методика визначення рівнів розвитку імажинативної діяльності дітей 5-7 років З.С. Карпенко, яка застосовується для визначення предметно-ціннісної орієнтації творчих образів дошкільників, а також використання ними прийомів синтезування образів уяви. Крім зазначених діагностичних методик, в експериментальному дослідженні широко використовувалося включене спостереження, біографічний метод, аналіз продуктів діяльності і поведінки дитини в проблемних ситуаціях.

Формувальними методиками на пілотажному та основному етапах експериментального дослідження виступали доцільно сконструйовані терапевтичні метафори. Орієнтуючись на принципи індивідуального та диференційованого підходу в застосуванні терапевтичної метафори, для роботи з дітьми було використано ряд авторських метафоричних розповідей, які були створені з урахуванням віку, інтересів, особливостей вад розвитку дитини. Джерельним матеріалом для їх створення стали: спеціально придумані історії, казкові мотиви, випадки з власного досвіду. Крім того, в експерименті були використані метафори, запропоновані Дж. Міллс та Р. Кроулі, а також твори дитячих українських та зарубіжних письменників.

Математико-статистична обробка даних експерименту передбачала обчислення середніх арифметичних діагностованих показників (M), стандартного відхилення (σ), коефіцієнта варіації (V), знаходження достовірності відмінностей між експериментальними вибірками за допомогою t -критерію Ст'юдента, знаходження розподілу емпіричних частот (у відсотках).

З метою якісного аналізу кількісних величин використовувалися інтерпретаційні методи: структурний – для встановлення зв'язку діагностованих явищ, генетичний – для встановлення причинно-наслідкових залежностей між виявленими явищами. Герменевтичні методи – емпатія, інтуїція, терапевтичний діалог – допомагали увійти у

феноменологічну реальність досліджуваних, реалізувати індивідуальний підхід для конструювання адекватного їх проблемам наративу.

Пілотажне дослідження мало на меті виявити міру розповсюдження у дітей дошкільного віку різних вад особистісного розвитку та їх роль у блокуванні творчих інтенцій юної особистості. Наступним кроком була спроба довести, що застосування терапевтичних метафор, що "працюють" на подолання відповідної особистісної проблеми, непрямим чином сприятиме посиленому розвитку творчих здібностей дітей. Для розв'язання першого завдання було зібрано експертні оцінки вихователів своїх підопічних за методикою ДВОР (всього 180 експертних оцінок на вихованців). Результати статистичної обробки даних показують, що найпоширенішими вадами особистісного розвитку є агресивність, асоціальність і тривожність (близько 50% експертних оцінок). Після констатації розмаху порушень особистісного розвитку дошкільників було проведено експериментальне дослідження розвитку творчих здібностей дітей цього віку за методиками ДВОР і "Вивчення рівнів розвитку імажинативної діяльності дітей 5-7 років" а також "Творчість" (субтест "Білі кружечки") з використанням комплексу терапевтичних метафор, розроблених на основі рекомендацій Дж. Міллс та Р. Кроулі. Дослідження відбувалося у три етапи:

I етап – діагностика вад особистісного розвитку та творчих здібностей дітей.

II етап – використання терапевтичних метафор з метою вивільнення творчих інтенцій дітей.

III етап – повторна діагностика творчих здібностей дошкільників.

Серед результатів третього етапу особливу увагу привернув рівень розвитку творчих здібностей та предметно-ціннісні орієнтації творчих образів тих дітей, які брали участь у формуальному експерименті. Згідно з результатами субтесту "Білі кружечки", у 60% цих дітей покращився т. зв. "сирий" показник легкості виконання завдання і у 20% – показник оригінальності висунутих задумів. Щодо стандартних показників, то їх покращення зафіксоване у 37% дітей, які перейшли до групи з більш високим рівнем розвитку творчих здібностей.

На основі аналізу даних, отриманих в результаті повторного діагностування за тестом "Вивчення рівнів розвитку імажинативної діяльності дітей 5-7 років", зазначимо, що у 40% дітей збільшився інтегральний показник (тобто загальна кількість ідентифікованих образів за всіма пред'явленими стимулами). Для частини з них (20%) характерним було розширення сфер предметно-ціннісної орієнтації (особливо у сферах "люди", "природні явища") та форм синтезування образів уяви, серед яких чільне місце, поряд з аналогією, займає гіперболізація та реконструкція. Це дає змогу стверджувати, що

використання терапевтичних метафор є дієвим засобом вивільнення "заблокованих" ресурсів дітей, у тому числі й до творчості.

Адресне застосування терапевтичної метафори ґрунтувалося на дотриманні визначених організаційних, структурних, особистісних і процесуальних вимог. Серед них структурні вимоги забезпечують ефективне конструювання терапевтичної історії: точність формулювання, ізоморфізм, бажаний результат і стратегія, переформулювання, синтаксис метафор (трансдеривативний пошук, неспецифічність, номіналізація, вставлені команди, маркування, системи репрезентації, субмодальності, вкладені реальності).

На основному етапі психолого-педагогічного експерименту взяло участь по дві старші групи дитячих садків традиційного і ліцейного типів; всього було обстежено 80 дітей віком 6 – 6,5 років. Діагностика за методикою ДВОР виявила, що половина обстежених дітей з традиційного дитячого садка мають вади особистісного розвитку помірної чи високої інтенсивності. Розподіл результатів ДВОР у двох групах ліцейного типу становить 43% і 58%. Встановлено, що найбільш поширеними вадами особистісного розвитку у дітей діагностованих груп є агресивність (13 випадків), асоціальність (12) та нечесна поведінка (12). Часто зустрічаються імпульсивність (10) та тривожність (8), рідше – замкнутість (7), емоційна нечутливість (5). Причому, як правило, ці вади зустрічаються не відокремлено від інших, а творять своєрідний симптомокомплекс. Часто такий комплекс складають агресивність та асоціальність, або тривожність та невпевненість, що відображає наявність психологічного неблагополуччя дитини та необхідність впливу не на окрему ваду, а на цілий блок негативних властивостей. Діагностика творчих здібностей за субтестами тесту "Творчість" продемонструвала відносну легкість виконання дошкільниками завдань з опорою на наочний матеріал ("Білі кружечки", "Танграми") у порівнянні із завданнями, які обмежувалися лише словесною інструкцією ("Римування", "Слова на букву "К").

На основі порівняльних статистичних даних доведено правомірність розподілу випробуваних в експериментальні та контрольні групи (здійснено рандомізацію експериментальної вибірки), обґрунтовано внутрішню, зовнішню й операціональну валідність експерименту.

Повторна діагностика експериментальної вибірки показала суттєве зниження рівнів вад особистісного розвитку, гармонізацію психосоціальних властивостей дошкільників у випробуваних експериментальних групах, що супроводжувалося паралельним зростанням креативності за субтестами тесту "Творчість" та методикою вивчення рівнів імажинативної діяльності старших дошкільників. Найбільший прогрес відбувся за такими показниками прояву творчих здібностей, як оригінальність і гнучкість.

Аналіз показників вияву творчих здібностей на констатувальному і контрольному етапах засвідчує, що найбільший прогрес мають досліджувані, у роботі з якими застосовувалася терапевтична метафора як засіб розблокування творчих інтенцій

Очевидно, терапевтична метафора розвиває дивергентне (варіативне) мислення, пластичність нервової системи, здатність помічати нові способи розв'язання проблемних ситуацій, сміливість відстоювати свою індивідуальність і дотримуватися самостійно виробленої стратегії поведінки. Зрозуміло, що за таких обставин терапевтична метафора виконує двоєдине завдання: сприяє розв'язанню особистісних (поведінкових) проблем дошкільників і розвиває їх творчі здібності.

Достовірність відмінностей між результатами контрольного зрізу, проведеного в експериментальних і контрольних групах, свідчить про високу ефективність психолого-педагогічного експерименту.

Проведене дослідження дозволило зробити такі **висновки**:

Терапевтична метафора являє собою новелістичний спосіб алегоричної презентації психологічних проблем і способів їх розв'язання. За допомогою розділеної феноменологічної реальності (психотерапевт – історія – клієнт) створюються передумови для подолання внутрішнього конфлікту й утилізації патологічної симптоматики дітей дошкільного віку.

Герменевтична робота з терапевтичною метафорою передбачає розуміння як результат її особистісної інтерпретації клієнтом, що розширює поле вибору вчинків і вивільняє творчі інтенції життєздійснення і продуктивної пізнавальної діяльності дошкільників.

Результати психолого-педагогічного експерименту свідчать про двоєдину функціональну спрямованість терапевтичної метафори в герменевтичному ареалі дошкільника, а саме: аксіокорекція особистісного розвитку (ліквідація чи пом'якшення внутрішніх конфліктів як результат їх усвідомлення і апробацій інших варіантів поведінки) вивільняє творчі інтенції розвитку дитини і в пізнавальній сфері.

Перспективні напрямки застосування терапевтичних метафор вбачаємо у їхній інтеграції з різними психотерапевтичними напрямками.

1. Карпенко З.С. Рандомізація вибірки як чинник валідності психолого-педагогічного експерименту / З.С. Карпенко, І.М. Міхіна // Психологія. Збірник наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2002. – Вип. 18. – С. 55 - 58.
2. Міхіна І.М. Герменевтичний метод у дитячій психотерапії / Міхіна І.М. // Психологія. Збірник наукових праць. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2000. – Вип. 3(10). – С. 121-126.
3. Міхіна І.М. Метафора – один із засобів розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку / Міхіна І.М. // Українська система виховання: проблеми, перспективи: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Бібліотека Наук.-метод. центру "Українська етнопедагогіка і народознавство" АПН України і

- Прикарпатського у-ту ім. Василя Стефаника. Серія "Педагогіка, етнопедагогіка". – Івано-Франківськ, 1999. – Вип. 27. – С. 247-250.
4. Міхіна І.М. Особливості роботи дитячого психолога з використання терапевтичних метафор / Міхіна І.М. // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: Вид-во "Плай" Прикарпатського університету, 2003. – Вип. 8. - Ч.2. – С. 81-90.
 5. Міхіна І.М. Розуміння як предмет психологічної герменевтики/ Міхіна І.М. // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: Вид-во "Плай" Прикарпатського університету, 2000. – Вип. 5. - Ч.1. – С. 67-73.
 6. Міхіна І.М. Структура і розвиток творчих здібностей в контексті мислительної діяльності / Міхіна І.М. // Психолого-педагогічні та методичні проблеми розвивального навчання. Збірник статей. Івано-Франківський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників. – Івано-Франківськ, 1998. – С. 371-375.

Is intended for releasing of creative intentions in under school age child in cognitive sphere through harmonization of individual development. It has been developed and tested a system of therapeutic metaphors for psycho adjusting and developing work with the children of under school age, who have defects in individual development. The basic organizational, structural, personal, and procedural factors have been defined, which have an impact on effective creation and application of therapeutic metaphors.

Key words: *creative abilities, therapeutic metaphors, hermeneutical method, individual development, under school age, axiocorection.*